

Fjelltyrkerne og ikke-la

65 prosent av Tyrkias befolkning har kurdisk bakgrunn. Likevel blir folket undertrykket og nektet anerkjennelse.

Tekst: Siri Gulliksen

”En gang for lenge lenge siden mens solen ennå stod på hell, sendte Kong Salomon fem hundre av sine stauteste soldater ut i verden for å finne fem hundre av de vakreste piker til kongen. Etter å ha reist i dager og år hadde mennene oppfylt kongens befaling, og funnet fem hundre skjønnheter, hvitere enn månen og søtere enn en mainatt. Kong Salomon døde imidlertid før de rakk å komme tilbake. Etter å ha tilbrakt så mye tid med disse skjønnhetene og siden kongen var død, giftet mennene seg med pikene og de fødte mange vakre barn”. Slik starter legenden om det kurdiske folks opphav.

Undertrykket

Antallet kurdere på verdensbasis er per i dag om lag 40 millioner. Ingen har et konkret tall, da folketelling av kurdere er ulovlig. Man anslår at halvparten er bosatt i Tyrkia, mens resten er spredt i Syria, Iran og Irak. Kurderne er et fjellfolk som gjennom sin 4000 år lange historie aldri har ønsket å bøye seg for et fremmed herredømme. De har kjempet for å opprettholde sitt eget levesett, tradisjon og kultur. Kurdistan ble fordelt til de forskjellige statene etter første verdenskrig, og siden den gang har kurderne forsøkt å gjøre opprør over 30 ganger. Forsøkene er blitt møtt med sterk og blodig motstand. Som oftest med hjelp og støtte fra vesten. Kurderne er den største etniske folkegruppen i verden uten eget land. Kurdistan har aldri eksistert som en egen nasjonalstat. De har eget språk, men kan i liten grad snakke det fritt. De har eget flagg, men kan aldri heise det opp. Særlig i Tyrkia er kurdernes ytringsfrihet svært begrenset, til tross for at de utgjør en firedel av landets totale befolkning. Frem til 1990-tallet ble de ikke engang anerkjent som egen folkegruppe, men gjerne omtalt som ”fjelltyrkere”.

Bilde: Familien Karalar på tur i fjellskapet nær den syriske grensen. Foto: PRIVAT

Sterk kulturarv

Mehmet Karalar (25) er kurder - og stolt av det - men siden han jobber og bor i Antalya har han lært seg å ikke snakke for høyt om sitt opphav. Han driver sin egen suvenirbutikk, og om turister ønsker det, innvier han dem gjerne i sin kurdiske kulturskatt. Etter stengetid blir det som regel tid til litt dans også. Han forteller at sang, dans og musikk er en stor og viktig

del av en kurders hverdag. På dansegulvet er det gutta som dominerer.

De danser på rekke eller i ring mens de holder hverandre i hendene. Gutten på enden av rekka har gjerne et rødt lommetørkle han svinger i sirkler. Nok et symbol på kurdernes frigjøringskamp. Turistene henger seg ofte på festlighetene.

- Vi gir oss sjelden før svetten renner

landet Kurdistan

og skjorta klistrer seg til kroppen, smiler Karalar.

Familie kjær

Han er glad i jobben sin, og jobber 15 til 18 timer om dagen, syv dager i uka i turistseasonen. Men han innrømmer at han lengter hjem til Palikli Köyü, fjellandsbygda hvor familien bor. Selv om han har flere fettere og onkler som også jobber i Antalya, savner han sin mor og far.
- For oss er familie det viktigste av alt,

forklarer han, og henter ivrig frem bilder på datamaskinen for å vise dem fram. Mehmet Karalar har laget en egen fanside på Facebook for landsbygda. Her kan alle som føler tilhørighet med Palikli Köyü legge ut bilder, videoer og kommentarer. Per i dag har siden over 100 tilhengere og vokser stadig. Han viser villig frem bilder av et vakkert fjellområde med små i hvite steinhus bygget i amfi oppover åsene. Geiter, høner og haner går fritt rundt. Apfelsiner og druer vokser på trærne. Her

FAKTA:

Kurdistan betegner et område på størrelse med Spania og ligger innenfor landegrensene til Tyrkia, Syria, Iran og Irak.

Det finnes per i dag om lag 40 millioner kurdere.

Tyrkia: ca. 20 millioner

Iran: ca. 10 millioner

Irak: ca. 5 millioner

Syria: ca 2 millioner

Majoriteten av folket er sunnimuslimer.

Det kurdiske språket tilhører den indoeuropeiske språkgruppen. Det består av flere dialekter, de to største heter kurmanci og sorani.

Flagget er i fargene rødt, grønt og hvitt med en sol i midten.

KURDERE I NORGE:

De første kurderne i Norge kom som tyrkiske gjestearbeidere på begynnelsen av 70-tallet.

Flere hundre kurdere kom som kvoteflyktninger til Norge etter at militæret tok over makten i Tyrkia og opposisjonen (kurderne) ble behandlet med jernhånd, summarisk fengslet og dømt.

Krigen mellom Iran og Irak (1979-1988) og den væpnede konflikten mellom kurdere og tyrkere i Tyrkia (1984) har sendt bølger av flyktninger til Europa og Norge.

De seneste årene har antallet økt dramatisk. Tall fra UDI viser at i 1999 var 40 prosent (4073) av asylsøkerne fra Irak, flesteparten irakiske kurdere.

Kilder: www.wikipedia.no, www.kurdistan.no, www.akp.no

er cirka 60 hus med 400 av 25-åringens nærmeste familie.

- Er alle i familie?

- Ja, alle som bor i Palikli Köyü er i familie, svarer han.

Sterk imperialisme

1918: "... vi vil ha den fulle og hele frigjøring av de folkene som så lenge har vært undertrykt av tyrkerne, og vi vil bygge opp nasjonale regjeringer og administrasjoner som skal hente sin makt fra den innfødte befolknings frie utøvelse av initiativ og valg..."

Slik lød England og Frankrikes offentlige erklæring om hva som var deres mål med første verdenskrig for Midtøsten sin del. Norge forærte USAs president Woodrow Wilson Nobels fredspris i 1919 fordi han tok så sterkt til orde for statenes selvvråderett. Men denne retten skulle vise seg ikke å gjelde kurderne. Til det sto imperialismen for sterkt.

USA og Vestens dobbeltmoral

USA opptrådte på 80- og 90-tallet som både støttespillere og våpenleverandør til regimene som førte krig mot kurderne. Blant annet hadde Saddam Hussein USA i ryggen da han ødela den kurdiske byen Halabja i 1988. Men fordi det også fantes innflytelsesrike amerikanere som sympatiserte med kurderne, gjorde dette at USA lenge spilte en dobbeltrolle i konflikten. På den ene siden følte man med det undertrykte folket, på den andre ville man verne om sine økonomiske og militære interesser.

Norge og Stortinget har støttet alle de amerikanske krigene i området.

Et "ikke-tema"

Erling Folkvord er en av de som har engasjert seg sterkt for kurdernes rettigheter, både gjennom sin rolle som mangeårig nestleder og folkevalgt for RV og Rødt, og forfatter. Han tror det er flere hensyn som spiller inn på Norges manglende engasjement i problematikken.

- Konflikten i Kurdistan er på mange

Illustrasjonen er hentet fra Wikipedia.

måter et "ikke-tema" i norsk utenrikspolitikk, hevder han. Han tror forklaringen ligger i at området er meget rikt på naturressurser som vann og olje, og at de europeiske stormaktene og USA derfor ikke vil la kurderne og andre som lever der, få opprette et demokratisk styresett for sitt eget land.

- På en måte kan man kanskje si at de imperialistiske kreftene veier tyngre enn menneskerettighetshensynene. Hilde Austad hos Utenriksdepartementet forteller at en kurdiske løsrivelse i per i dag ikke utgjør en reell eller aktuell problemstilling. Derfor tar ikke Norge standpunkt verken for eller mot.

- Men vi tar opp temaet menneskerettigheter med land både Tyrkia og andre stater, men da ikke spesielt med tanke på den kurdiske befolkningen, presiserer hun.

Ytringenes høye pris

Den kvinnelige politikeren Leyla Zana har blitt et symbol på undertrykkelsen av kurderne. Hun ble i 1994 dømt til 15 års fengselsstraff fordi hun føyde til en fredserklæring på kurdiske etter at hun som nyvalgt parlamentariker hadde avlagt den vanlige eden på tyrkisk i den tyrkiske nasjonalforsamlingen, fordi hun hadde et bånd i grønt, gult og rødt (fargene i det kurdiske flagget) i håret, og fordi hun i nasjonale og internasjonale sammenhenger hadde snakket om den kurdiske konflikten.

Håpet om EU

Tyrkia har lenge ønsket å bli medlemmer av EU og var nødt til å ta noen grep for å bli godkjent som søkerland. I 2002 valgte de derfor å avskaffe dødsstraff, slutte å bruke tortur som avhørsmetode og oppheve totalforbudet mot kurdiske språk på radio og tv. Ifølge kritiske røster er tortur fortsatt utbredt i tyrkiske fengsler og politistasjoner. Men på alternative måter som ikke setter spor. De fleste kurdere håper på at Tyrkia skal bli innlemmet i EU, men tror landet har en lang vei å gå før særlig punktet om menneskerettigheter og ytringsfrihet blir godkjent.

Fengsel for patriotisme

"Det gjør meg virkelig lykkelig å kunne tildele en pris til en kurder med kurdiske røtter i Kurdistan som kan holde en tale med hodet høyt hevet." Disse ordene skulle vise seg å koste forfatter Edip Polat dyrt. Hun uttalte dette offentlig i forbindelse med utdelingen av en kurdiske pris for et par år siden, og er nå dømt til ett års fengsel. I tillegg er hun fradømt retten til å stemme og til å inneha offentlige verv. Dommen er hjemlet i en artikkel i den tyrkiske straffeloven som forbyr spredning av hat og fiendtlighet i offentligheten. Polat har senere uttalt at hun aldri vil slutte å vise sin støtte til et folk som etter hennes mening blir utsatt for tyrkisk undertrykkelse, sensur og maktmisbruk daglig.

Interne konflikter

Man kan kanskje spørre seg om hvorfor et så stort folk aldri har klart å forene seg og kjempe seg til en egen stat? Svaret ligger i de rivaliseringene som har oppstått gjennom mange århundrer. Kurdistan har i likhet med resten av Midtøsten vært et stammeorganisert samfunn. Et medlemskap i en klan eller stamme var av avgjørende betydning for et sosialt og politisk liv. Stammens medlemmer var lojale mot og tjente sin stamme. Størrelsen på denne, og hvilke landområder

Fjellandsbyen Palikli Köyü. Foto: PRIVAT

Kurdiske gutter og menn lar sjelden muligheten til å ta seg en dans gå fra seg. Foto: Siri Gulliksen

den rådde over bestemte hvor stor makt og innflytelse den hadde. Nettopp dette var roten til de mange rivaliseringer og opprør grupperingene imellom, og har på mange måter forhindret kurderne i å forene seg i kampen for sine nasjonale rettigheter. Stammer og klaner har gjennom det siste århundret blitt erstattet av politiske partier og frigjøringsbevegelser. Kurderne har vært tvunget til å underordne seg sitt "vertslands" lover og regler. Både politisk, sosialt og kulturelt. Dette har bidratt til å splitte folket ytterligere, og dette er trolig en stor del av grunnen til at det er vanskelig å få samlet folket.

Trussel mot rikets sikkerhet

Den mest kjente kurderen i Norge er uten tvil Najmuddin Faraj Ahmad, bedre kjent som Mulla Krekar. Han og familien kom til Norge som flyktninger etter et feilslått opprør mot Saddam Hussein og hans Baath-regime i 1991. Kona og barna fikk innvilget asyl, mens Krekar selv begynte en pendlertilværelse mellom Norge og Irak. Her la han grunnlaget for etableringen av den islamistiske grupperingen Ansar al-Islam i 2001. I 2002 ble han arrestert i Nederland, anklaget for å være bindeleddet mellom Saddam Hussein og Osama bin Laden. Han ble utlevert til Norge hvor han har sittet i husarrest siden. Krekar er gjennom samtlige rettsinstanser blitt utvist fra landet av hensyn til rikets sikkerhet, men fordi det er overhengende fare for at han vil bli torturert og henrettet ved utlevering til Irak, kan ikke Norge iverksette utvisningsvedtaket. Krekar har ved flere anledninger offentlig gitt sin støtte til terrornettverket Al Qaida, og op-

pfordret alle muslimer til hellig krig.

Folkfeindende nummer en

Krekar har siden 8. desember 2006 stått på FNs terrorliste. Blant nordmenn er han langt fra populær. Det finnes mange Facebook-grupper – ikke alle like seriøse – med tusenvis av medlemmer som ønsker ham dit pepperen gror. Den nyeste av dem heter "Vi som vil at mulla Krekar skal få svineinfluensa"...

Nylig gav han igjen offentlig sin støtte til Osama bin Laden, og oppfordret alle muslimer til hellig krig.

Erling Folkvord skjønner folks skepsis, men understreker at Krekar ikke har noen støtte blant kurdere i Norge og svært få sympatisører i Kurdistan.

- Det er viktig å påpeke at Krekar kun representerer en bitteliten sekt uten folkelig oppslutning, sier han.

- Ingen kurdere jeg noen gang har møtt ser opp til ham!

Terror eller politikk?

De interne splittelsene hos kurderne blir på kynisk vis utnyttet av statene i regionen. For eksempel har tyrkiske myndigheter alliert seg med KDP (Kurdiske Demokratiske Parti) i Irak i bekjempelsen av PKK (Kurdistans Arbeiderparti) i Tyrkia. PKKs politikk og ambisjoner gikk opprinnelig ut på å løsrive de rundt 20 millioner kurderne fra Tyrkia og danne en egen uavhengig stat. Partiet har også hatt ambisjoner om å bli det ledende partiet i alle områder med kurdisk befolkning. PKK gikk på en smell da lederen Abdullah Öcalan ble kidnappet og utlevert til Tyrkia i 1999. CIA stod bak aksjonen, og

Öcalan sitter fremdeles fengslet på en øy utenfor Istanbul. I kjølvannet av dette ble det tatt initiativ til en rekke nye organisasjoner, blant annet Kongra Gel (Kurdistans folkekongress). Både Kongra Gel og PKK har vært oppført på EU og USAs terrorlister siden 2004.

- EUs terrorstempling av Kongra Gel er rettslig like uholdbar som en dødsdom avsagt uten rettergang, uttalte lederen Zubeyr Aydar i en samtale med Erling Folkvord et par uker etter EU-vedtaket var fattet. Aydar mener at kurderne er det folket som gjennom tidene har vært mest utsatt for terror, og at de derfor tar sterkt avstand fra terror som kampmetode. Konflikten mellom Tyrkia og de ulike kurdiske frigjøringsbevegelser har siden 1984 kostet et sted mellom 40- 50.000 liv, ifølge Folkvord.

Kurdisk inni - tyrkisk utenpå

Tilbake i Antalya går nok en lang arbeidsdag mot slutten for Mehmet Karalar. Suvenirbutikken holder han åpen så lenge det er kunder. Enkelte ganger fra tidlig morgen til langt på natt. Men i kveld stenger han tidlig. Han skal nemlig ta med seg sin russiske kjæreste på discotek.

- Må bare skifte klær først, sier han. Jeg spør hvorfor, for jeg syns han ser riktig så flott ut i skjorte, "haremsbukse" og "Aladdin-sko".

- Jeg blir garantert stoppa i døra og nekta adgang om jeg tropper opp i kurdisk klesdrakt, sukker han vemodig før han løper for å skifte.

